



basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

NATIONAL ASSESSMENT GENERAL EDUCATION CERTIFICATE (GEC)

2024 GRADE 9 PILOT STUDY

Dyondzo: Xitsonga Ririmi ro Engetela ro Sungula

Timaraka: 70

Nkarhi: 150 wa timinete
Timinete leti **a ti katsi** timinete ta 15 to hlaya ta
mudyondzi.

Xikambelo lexi xi na tipheji ta **22**, hi nga katsi na tluka ra le handle ra papila leri ra swivutiso.

Swileriso swa mudyondzi

1. U ta nyikiwa timinete ta 15 to hlaya u nga si sungula ku hlamula xikambelwana lexi.
2. Hlaya swileriso hinkwaswo na swivutiso hi vurhonwana.
3. Hlamula swivutiso hinkwaswo.
4. Tirhisa buku leyi u nyikiweke ku hlamulela eka yona swivutiso, ku tsala tinhlamulo ta wena hinkwato.
5. Xikambelo lexi xi na 4 wa swivutiso. Xivutiso xa 1 xi na 25 wa timaraka, xivutiso xa 2 xi na 15 wa timaraka, xivutiso xa 3 xi na 10 wa timaraka, xivutiso xa 4 xona xi na 20 wa timaraka.

Xikambelo xi sungula eka pheji leyi landzelaka.



U nga phendli pheji u nga si byeriwa ku endla tano.

Xivutiso xa 1: Xitshuriwa xa Xikambelantwisiso

Hlaya xitshuriwa lexi landzelaka kutani u hlamula swivutiso leswi nga ehansi ka xona.

Rintiho madlayisana

- 1 Dyambu a ri sungula ku hoxa miseve ya rona leyo bava, ri nun'hwetela maninginingi ya siku. Xikombankarhi a xi komba nkarhi wa awara ya khumembirhi. Tinghohe ta vana va xikolo ti ku ntlhaa, hikuva nkarhi wo wisa a wu fikile.
- 2 Loko nsimbhi yi ba, vafana va hatlisile ku tshika ntirho wa vona va ya tsarisa mavito ku ya evhengeleni. Mukhacana na yena u tsarisile. Hiloko va ku huu, va kongoma eka Machipisana. A ku nga ri ku tsaka siku rero, a ku ri tanani mi ta vona, xikambelo a va hetile.
- 3 Loko va nghena evhengeleni ra ka Machipisana va hlanganisiwa hi swilo swo tala swo koka mahlo swo fana na swakudya swa le swikoteleni, makhekhe, maburuku, tihembe, tintangu, ku hlaya swona i ku xurha. Hi tlhelo ra vupeladyambu ekusuhi na nyangwa, giramafoni ya nkanu a yi lo gee, yi ri karhi yi tivuyisa. Majaha ma sungula ku nyanyuka loko va twa va "12-0-12" ku karhi ku dyiwa nenge. Pho, na tinyonga ta kona a ti ntshuxekile. Machipisana a humbiwa mano hi mincino leyi a a yi hlalela. A kiringakiringa giramafoni hi ku tsaka swinene, a rivala na ta bindzu ra yena. Kasi leswi a ku ri ku tikokela lumba.
- 4 Exikarhi ka vafana lava, a ku ri na loyi wa tintiho to leha ku nga Mukhacana. Namuneti leyi a yi ri exigwitsirisini yi nyamalarile. La ku nga na swiwitsi na machipisi, ku lo sala ku omile. Hiloko Mukhacana a ku, a ndzi lava teti, o teka thini ra hlampfi a ri hoxa xikhwameni, a humela ehandle. Kasi leswi a nga hlahluvelangi, Jamela, un'wana wa vatirhi va kwala vhengeleni, u n'wi vonile. O hi le ndzhaku, a ri na vatirhikulobye.
- 5 Loko Mukhacana a vona leswaku ri n'wi xerile kambirhi a pana sikisi. Yo tekisana na vatirhi va ka Machipisana va kala va ya ku n'wi gii, va vuya na yena eka n'wini wa vhengele. Machipisana a pfurha ndzilo loko a twa

timhaka ta kona. Mukhacana u ringetile ku tihlantswa emhakeni leyi, kambe leswi xilondza xa le nhomphini va nga kombiki, Mukhacana u dyiwile hi nandzu, kutani a hakerisiwa mali yo riha.

[Xitshuriwa lexi xi adaputiwile xi huma eka Mayana Xitsonga]

1.1 A ku ri nkarhi muni loko dyambu ri nun'hwetela maninginingi ya siku?

- A A ku ri awara ya khume.
- B A ku ri khume wa timinete ku nga se ba awara ya khume.
- C A ku ri khume wa timinete ku bile awara ya khume.
- D A ku ri awara ya khumembirhi. (1)

1.2 Xana i yini lexi a xi endla leswaku tinghohe ta vana va xikolo ti ku ntlhaa!?

- A A va nga lavi ku ya eka Machipisana.
- B Nkarhi wo wisa a wu fikile.
- C Nsimbhi ya xikolo a yi nga si ba.
- D A va nga si heta ku tsala xikambelo. (1)

1.3 Dyambu a ri sungula ku hoxa miseve ya rona leyo bava, ri nun'hwetela maninginingi ya siku.

Xana loko mutsari a ku: "Dyambu a ri sungula ku hoxa miseve ya rona leyo bava", u ringeta ku hlamusela yini?

- A Dyambu a ri sungula ku hisa.
- B Dyambu a ri lava ku sungula ku va na miseve.
- C Dyambu a ri sungula ku titimela.
- D Dyambu a ri lava ku tlhandluka. (1)

- 1.4 Hikokwalaho ka yini vafana va hatlisile va tshika ntirho wa vona?
- A A va lava ku tsutsuma va nga voniwangi hi munhu.
 - B Hikuva a va lava ku tsarisa mavito ku ya evhengeleni ra ka Machipisana.
 - C Hikuva nsimbhi ya ku wisa a yi nga si ba.
 - D Hikuva a va nga lavi ku rhangeriwa hi munhu ku ya emakaya. (1)
- 1.5 Hi xihhi xivulwa eka leswi nga laha hansi, lexi hi kombaka leswaku vadyondzi lava ku vulavuriwaka hi vona a va hetile xikambelo?
- A Va ngehenile evhengeleni ra ka Machipisana.
 - B A va tsakile swinene.
 - C A va khunguvanyekile swinene siku rero.
 - D Hikuva va bile huwa ngopfu siku rero. (1)
- 1.6 Xana i yini lexi nga endla leswaku Machipasana a rivala na ta bindzu ra yena?
- A Vanhu a va n'wi pfuna ku xavisa siku rero.
 - B Vanhu a va n'wi bela mavoko evhengeleni.
 - C U humbiwile mano hi leswi a a swi hlalela, a kiringakiringa giramafoni hi ku tsaka swinene.
 - D Machipisana a a ri eku cineni. (1)
- 1.7 Machipisana a nga va a titwile njhani endzhaku ka ku kuma leswaku Mukhacana a tele ku yiva evhengeleni ra yena?
- A U tsakile.
 - B Swi n'wi tsonile vurhongo.
 - C U hlundzukile.
 - D U n'wayiterile. (1)

- 1.8 Xana Machipisana u tekile xiboho xihikokwalaho ka matikhomelo ya Mukhacana?
- A U n'wi hakerisile mali.
 - B U n'wi hlongorisile.
 - C U tshembisile ku vitana maphorisa.
 - D U n'wi nyikile ntirho wo tika. (1)
- 1.9 'Giramafohi ya nkanu a yi lo gee, yi ri karhi yi tivuyisa.'
Xana xivulwa lexi nga laha henhla xi hlamusela yini?
- A Xi hlamusela leswaku giramafohi yo chavisa a yi fayekile, yi ri karhi yi chaya.
 - B Xi hlamusela leswaku giramafohi leyikulu ya nxavo wo durha a yi tshamile, yi ri karhi yi chaya hi matimba.
 - C Xi hlamusela leswaku giramafohi yo chavisa a yi chaya, yi nga yimi.
 - D Xi hlamusela leswaku giramafohi ya nxavo wa le hansi a yi ba vunanga byo tsokombela. (1)
- 1.10 Hi xihikokwalaho lexi nga ntiyiso hi vhengele ra Machipisana?
- A A ri nga rhandziwi hi vanhu.
 - B A ri ri ekule swinene na xikolo.
 - C A ri ri na vatihi vo loloha.
 - D A ri xavisa swilo swo tala. (1)
- 1.11 Ha, tiko a xi etlele! Machipisana u humbiwile mano hileswi a a swi hlalela ...
Xana ku humbiwa mano swi vula yini?
- A Ku ehleketa swinene.
 - B Ku ehleketa hi ku hatlisa.
 - C Ku ka u nga ha ehleketi kahle.
 - D Ku va ni miehleketo yo koma. (1)

1.12 Kombisa xivulwa lexi nga hoxeka ku ya hi xitshuriwa.

- A Machipisana a hi n'wini wa vhengele naswona a a ri na rintoho.
- B Machipisana hi yena n'wini wa vhengele naswona a a nga yivi.
- C Machipisana u rivatiwile hi ku hlalela leswi a swi humelela.
- D Mukhacana u tsutsumile loko a vona leswaku ti bihile. (1)

1.13 Mukhacana a hambanile njhani na vafana lavan'wana lava a va yile eka Machipisana?

- A A cina
- B A yiva
- C A yimbelela
- D A xavisa (1)

1.14 "Kasi leswi a nga hlahluvelangi", xivulwa lexi xi hlamusela yini?

- A A nga swi tivangi.
- B A nga hoxangi nhlahlu.
- C A nga hlahluvelangi.
- D A nga byeriwangi, u lo swi vona. (1)

1.15 Mutsari u vula yini loko a ku: "... Mukhacana u dyiwile hi nandzu"?

- A A nga kumekangi a ri na nandzu.
- B U hakerile nandzu wa yena.
- C U kumekile a ri na nandzu.
- D U kanetile nandzu lowu a hehliwa hi wona. (1)

1.16 Hlawula xivulwa lexi katsakanyaka ndzimana ya 4 hi ku hetiseka.

- A Machipisana a a xavisa leswi a swi nga rhandziwi hi majaha.
- B Machipisana a a yiveriwa evhengeleni.
- C Machipisana a a ri na vatirhi vo loloha swinene.
- D Machipisana a a endla leswi a swi nga tsakisi vanhu.

(1)

1.17 Tinghohe ta vana va xikolo ti ku ntlhaa, hikuva nkarhi wo wisa a wu fikile.

Boxa mfungho wa mahikahatelo lowu nga tirhisiwa eka rito leri khwatihatiweke laha henhla.

- A Riencisi
- B Rihlamari
- C Hiko
- D Hefemulo

(1)

1.18 Loko Mukhacana a vona leswaku ri n'wi xerile kambirhi o pana sikisi. Xana ku pana sikisi swi vula yini?

- A Ku hlalela
- B Ku tshama
- C Ku famba hi ku hatlisa
- D Ku tsutsuma

(1)

1.19 Hi wihi nkongomelo wa xitshuriwa lexi?

- A Ku lemukisa vanhu hi vubihi byo va Machipisana a ri na vhengele ro xavisa machipisi.
- B Ku lemukisa vanhu hi vunene byo va munhu a tsakela ku wisa loko a hetile xikambelo.
- C Ku lemukisa vanhu hi khombo leri vaka kona, loko munhu a tinghenisa eka ku yiva swilo swa vanhu.
- D Ku lemukisa vanhu hi vunene byo va munhu a ri na vhengele.

(1)

1.20 Xana xitshuriwa lexi xi kongomisiwile eka vanhu va njhani ku ya hi nhlokomhaka ya xona?

- A Eka vana va xikolo.
- B Eka vanhu vo yiva.
- C Eka vanhu vo tsandzeka ku hlaya.
- D Eka vatswari. (1)

1.21 Xana hi swihi switandzhaku leswi nga vaka kona ku ya hi nhlokomhaka ya xitshuriwa lexi?

- A Munhu a nga khomiwa, ku dlayiwa, kumbe ku hakerisiwa.
- B Munhu a nga dyondzisa van'wana ku yiva.
- C Munhu a nga yiva ku ya emahlweni.
- D Munhu a nge khomiwi, a nge dlayiwi kumbe ku hakerisiwa. (1)

1.22 Hi ku tirhisa vuthala byo huma eka xitshuriwa lexi nga laha henhla, hi wahi matitwelo ya mutsari?

- A U tinyungubyisa hi vana lava rhandzaka ku cina.
- B U tinyungubyisa hi vana lava rhandzaka ku dya.
- C U khunguvanyisiwa hi vana lava yivaka.
- D U twa a tsaka hi vana lava tinghenisaka eka ku yiva. (1)

1.23 Xana u vona onge Mukhacana a nga va a hetelerile a ri munhu wa njhani evuton'wini?

- A A nga va a hetelerile a khomiwile a ya ejele no va a hlupheka vutomi bya yena hinkwabyo.
- B A nga va a hetelerile hi ku hlangana nhloko.
- C A nga va a hetelerile hi ku dyondza a nga humeleli vutomi bya yena hinkwabyo.
- D A nga va a hetelerile a ri munhu wo chaya giramafoni a tlhela a cina. (1)

1.24 Ndzimana yo hetelela yi na marito man'wana lama nga riki ya ntolovelo eka ririmi ra masiku hinkwawo. Xana hi xihi xikongomelo xa mutsari xo va a tirhisile ririmi leri?

- A Ku bomba hi ririmi.
- B Ku khavisa ririmi.
- C Ku vadyondzi va nga kumi tinhlamulo hi ku olova.
- D Ku komba vanhu leswaku a va tivi ririmi. (1)

1.25 Hi wihi nkatsakanyo lowu faneleke eka xitshuriwa lexi nga laha henhla?

- A Evuton'wini munhu a nga fanelangi ku tsaka a cina loko ku tsakiwa.
- B Evuton'wini munhu u fanerile ku tshemba vanhu hinkwavo.
- C Evuton'wini munhu a nga fanelangi ku hanya kahle na vanhu van'wana.
- D Evuton'wini munhu u fanerile ku hanya hi swa nyuku wa yena. (1)

[25]

Xivutiso xa 2: Switshuriwa swa swovoniwa

2.1 Xinavetiso

Hlaya xinavetiso lexi landzelaka kutani u hlamula swivutiso leswi nga ehansi ka xona.

Xibasisameno xa vana xa matimba

Fulorayidi 1000ppm

3-5 wa malembe

Aquafresh

Meno ya vana lavantsongo

Xidlayarisema xa matimba!

Ku hlayisa meno lama ha kulaka

[Xifaniso lexi xi huma eka www.google.co.za]

2.1.1 Hi xihhi xikongomelo xa xinavetiso lexi?

- A leswaku vanhu va ta va na meno yo tenga.
- B leswaku vana va ta xaveriwa xihlantswameno lexi.
- C leswaku vanhu va ta dlaya risema.
- D leswaku vanhu va ta hlayisa meno lamakulu. (1)

2.1.2 Xana xinavetiso lexi xi kongomisiwile eka vamani?

- A Xi kongomisiwile eka vanhu vaxisati.
- B Xi kongomisiwile eka vaxinuna.
- C Xi kongomisiwile eka vanhu lava nga na vana lavantsongo.
- D Xi kongomisiwile eka vakhegula. (1)

2.1.3 Hikokwalaho ka yini nhlokomhaka yi tsariwile hi fonto leyikulu?

- A leswaku vahundzi va ndlela va swi vona.
- B leswaku vanhu va ta xavisa.
- C ku koka rinoko ra vaxavi.
- D swi ta va tsakisa. (1)

2.1.4 Kombisa xilogeni xa xinavetiso lexi nga laha henhla?

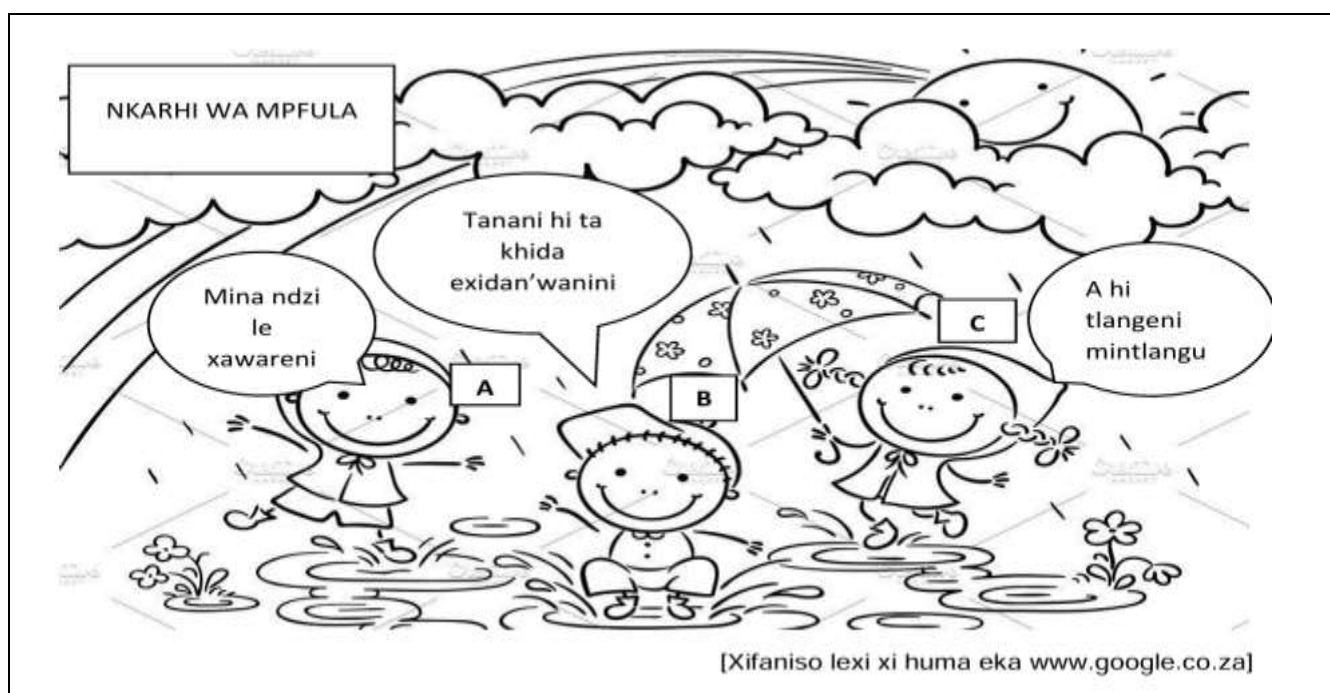
- A Meno ya vana lavatsongo.
- B Ku hlayisa meno lama ha kulaka.
- C Xibasisameno xa vana xa matimba.
- D Xidlayarisema xa matimba!. (1)

2.1.5 Hi kwihi ku fambisana loku nga kona eka xifaniso na marito lama nge; “ku hlayisa meno lama ha kulaka”?

- A hileswaku loko va vona xifaniso lexi xa xibasisameno xa vana, va swi vona leswaku meno ya vana ya ta kula ya sirhelelekile.
- B hileswaku loko va vona xifaniso lexi xa xibasisameno xa vana, va ta swi vona leswaku meno ya vana ya ta kula hi ku hatlisa.
- C hileswaku loko va vona xifaniso lexi xa xibasisameno xa vana, va ta swi vona leswaku meno ya vana ya ta va na fulorayidi 1000ppm.
- D hileswaku loko va vona xifaniso lexi xa xibasisameno xa vana, va ta swi vona leswaku meno ya vana a ya nge he guleki. (1)

2.2 Khathuni

Xiyisisa khathuni leyi landzelaka kutani u hlamula swivutiso leswi nga ehansi ka yona.



- 2.2.1 Boxa mbangu wa khathuni leyi nga laha henhla. (1)
- 2.2.2 Hikokwalaho ka yini ximunhuhakwa xa C xi vula marito lama: "A hi tlangeni mintlangu."? (1)
- 2.2.3 Tshaha xivulwa lexi kombisaka fenya. Tihela u seketela. (2)
- 2.2.4 Xana swimunhuhakwa leswi swi titwa njhani hi ku na ka mpfula? Seketela nhlamulo ya wena. (2)
- 2.2.5 U nga vula yini hi maendlelo ya ximunhuhakwa xa B? (1)
- 2.2.6 Hi rihi hungu leri humelerisiwaka hi khathuni leyi? (1)
- 2.2.7 Hi ku vona ka wena, ku nga va ku ri wahi mahetelelo hi ku languta marito lama ya vuriwaka hi ximunhuhakwa xa C. (2)

[15]

Xivutiso xa 3: Nkomiso

Hlaya xitshuriwa lexi nga laha hansi, kutani u tsala nkomiso u kombisa tindlela leti ku nga dyondziwaka ririmi ha tona ku ya hi swileriso leswi landzelaka.

1. Xaxameta timhakankulu ta NKOMBO hi swivulwa leswi heleleke.
2. Nombora swivulwa swa wena kusukela eka 1 kufikela eka 7.
3. Tsala mhakankulu YIN'WE ntsena hi xivulwa.
4. Tirhisa marito ya wena N'WINI hindlela leyi swi nga kotekaka hayona.
5. Nkomiso wa wena wu fanerile wu va na marito ya kwalomu ka 70 – 80 ku ya hi vulehi bya xitshuriwa.
6. Kombisa ntsengo wa nomboro ya marito lama u nga ma tirhisa endzeni ka swiangi emakumu ka xitshuriwa xa wena.
7. A wu fanelangi ku tsala nhlokomhaka eka nkomiso wa wena.

Ndzalama ya ririmi ra Xitsonga

Ririmi ra Xitsonga ri sasekile ngopfu naswona ri fuwile hi swivuriso na swivulavulelo leswi fundzeke vutlhari na vutivi lebyo enta ngopfu. Loko swivuriso na swivulavulelo swi tirhisiwa himfanelo ya kona swi tsokomberisa ririmi na ku tlhava mbilu ya munhu hi ku hatlisa. Loko munhu a tiva ririmi swinene a nga ambambeli laha xivuriso xi nga kongoma kona. U hatlisa a khoma nhloko ya mhaka xikan'we, hikuva xivuriso a xi rhendzeleki, xi humesa mongo wa mhaka xikan'we.

Vakhalabye na vakhegula hi vona va tivaka swivuriso na swivulavulelo swo tala swa Xitsonga, kutani va swi tirhisa ngopfu loko va vulavula ekaya. Loko munhu a lava ku dyondza ririmi ra Xitsonga himfanelo, u fanele ku yingisela loko lavakulu va vulavula. Nkarhi hinkwawo u fanerile ku rhiya ndleve, a yingisela swiga kumbe swivulwa hinkwaswo hi vukheta na vuxiyaxiya. Loko a ri munhu wa tindleve u ta kuma tindzalama leto tala ta Gwambe na Dzavana leti nga ta fumisa Xitsonga xa yena na mbilu ya yena.

Vadyondzisi eswikolweni hlohlotelani vadyondzi ku dyondza ririmi leri ra Xitsonga, hikuva ri nga va yisa ekule. Va dyondziseni hi Xitsonga xo hlantsweka. Vadyondzi mikarhi hinkwayo va vulavula na ku tsala Xitsonga lexi hetisekeke. Vatswari a hi tshikeni mhaka leyi yo yisa vana va hina eswikolweni leswi va nga dyondziki ririmi ra manana, hikuva va lahlekeriwa hi ndzalama ya vona.

Ndhawu yin'wana leyi fuweke hi swivuriso na swivulavulelo i huvo ya timhaka ta tiko. Munhu a nga kuma ndzalama ya ririmi na le hubyeni. Loko timhaka ti sungula ku tika na ku karhata, vavanuna va sungula ku pandza tinhloko hi ku tika ka timhaka, swivuriso na swivulavulelo swi sungula ku twala hi vunyingi, va sungula ku khulukisa swivulwa swa ririmi hindlela leyo hlamarisa. Nkarhi lowo tala ku kumeka leswaku swivuriso na swivulavulelo swin'wana i milawu leyi kotaka ku ahlula timhaka leto tika.

[Xitshuriwa lexi xi adaputiwile xi huma eka Mayana Xitsonga]

[10]

Xivutiso xa 4: Swiaki na Milawu ya Matirhiselo ya Ririmi

Hlaya xitshuriwa lexi landzelaka kutani u hlamula swivutiso leswi nga ehansi ka xona.

Ku xambila ku ya ekholichi

- 1 Eku heleni ka Nyenyanyana, swikolo swa tikholichi swi tala ku pfula. EPfukani, ndlela ya swichudeni a yi vupfela eka Xipetani, ku ya khoma bazi leri a ri ya ekholichini ya Lemana. A ri suka namixo. Hi xatolo wakona a ku ri mphensamphensa emakaya lomu a ku ri ni swichudeni hi mhaka yo longa. Vo tala ni kereke a yi ngeniwangi. Tihuku ti herile siku rero. U nge yi ekholichi u ri hava huku ya mbuva wonge a wu na le kaya!
- 2 Manghezi a ku ri ku xambila ku ya ekholichi. Yena a nga byi nuhang. Ntsako wa ku ta hlova hi tinguvu tintshwa, ngopfu ku xambila ku huvela buruku yo leha, swi katsana na ku chava vuchudeni, swi n'wi nyikile nkelunkelu. Mihahamo yo lorha a siyiwile hi bazi hi ku xelwa, na yona yi pfe yi khatluta vurhongo.
- 3 Ri te ri ku viluu, Manghezi a va a ri endleleni ku kongoma exitichini xa ka Xipetani. Tintswalo na Ganyani, tindzisana ta yena, va n'wi khomisile mindzhwalo. Vambuyangwana a vo sala va cacela hi le ndzhaku, yena a famba emahlweni bya dokodela loko a tsutsumela muvabyi. Va fikile exitichini va nga ha lavi na nchumu vana va vanhu, hikuva Manghezi a nga lavi ku siyiwa hi bazi. Manghezi u te hefu, loko a vonile vafambikulobye exitichini lava a va ha ku fika. U rhurile tindzisana ta yena nhundzu, yena a humesa xidukwana xo basa xintshwa, a tisula nyuku a tlhela a tikapitela moya hi xona.
- 4 Se a byo va vurhonga. A ku nga ha mphumelangi, a ku vonikela swinene. Swichudeni swo tala a swi fikile exitichini hi nkarhi hikuva a swi ri swixambili. Lava va khale a ku ri ko va fiketela. Chali, munghana wa Manghezi, na yena a fikile. Va yimile swin'we va sungula ku tiyisana minhlana. Mahlo ya vona a ma nga suki eswiambalweni leswi a va swi

ambarile, ngopfu eka tiburuku ta vona leto leha. Phela a vo xambila na ku ambala leswi.

- 5 Hambileswi va nga lo yima timinete ta makumembirhi ntsena bazi yi va yi fikile, eka Manghezi na swixambilikulobye wu ve nkarhi wo leha swinene. Phela i ntolovelo leswaku swichudeni leswa khale swi koya swixambili. Pho a ku ri na Tomasi, xichudeni xin'wana xa khale xa mihupani ngopfu. Loko bazi ri fika, Manghezi na vanghana va yena a va nga ha lavi na nchumu. Ebazini risimu ri ve rolero ro khovolela, swi nyanyisiwa hi leswi Tomasi na tintangha a va nyanyuriwa hi ku hleka ka vanhwana. Va te hefu, loko va fika ekholichini, endzhaku ka loko mulanguteri wa swichudeni a khahlile lava khale ehenhleri ka ku karhata swixambili.

[Xitshuriwa lexi xi adaputiwile xi huma eka Mayana Xitsonga]

4.1 Xana rito 'Lemana', eka (Ndzimana ya 1), i muxaka wihi wa riviti?

- A Rivaswilo
- B Rivaswianakanyiwa
- C Rivitantlawa
- D Rivitavito (1)

4.2 Hikuva Manghezi a nga lavi ku siyiwa hi bazi. (Ndzimana ya 3).

Boxa muxaka wa xivulwa lexi nga laha henhla.

- A Xivulwahosi
- B Xivulwankatsano
- C Xivulwanandza
- D Xivulwampfilungano (1)

4.3 Nyika mavizweni wa rito 'huvela' (Ndzimana ya 2).

- A ambala
- B hulela
- C rhunga
- D hluvula

(1)

4.4 Tihuku ti herile siku rero. (Ndzimana ya 1).

Komba ntirho wa xilandzi lexi khwatihatiweke eka xivulwa lexi nga laha henhla.

- A Ku komba riengeteri ra nkarhi.
- B Ku komba nkarhi lowu nga hundza.
- C Ku komba nkarhi lowu taka.
- D Ku komba nkarhi wa sweswi.

(1)

4.5 Xichudeni xin'wana xa mihupani ngopfu. (Ndzimana ya 5) I xivulwa xa njhani?

- A Xivulwa xa nkarhi lowu taka.
- B Xivulwa xa nkarhi lowu nga hundza.
- C Xivulwa xa rihlawuri.
- D Xivulwa xa riengeteri.

(1)

4.6 Tatana wa yena u hlamarile ku vona Manghezi a pfukile ... a a ri munhu wa vurhongo.

Hlawula rihlanganisi leri faneleke ku hetisa xivulwa lexi nga laha henhla.

- A kutani
- B hikuva
- C sweswi
- D loko

(1)

4.7 Ntsako wa ku hlova hi tinguva tintshwa (Ndzimana ya 2).

Boxa muxaka wa ribumabumeri leri khwatihatiweka eka xivulwa lexi nga laha henhla.

- A Ribumabumeri ra riengetelo.
- B Ribumabumeri ra rifuwi.
- C Ribumabumeri ra mfuwo.
- D Ribumabumeri ra rihlawuri. (1)

4.8 Bazi a ri suka **namixo**.

Kombisa muxaka wa riengeteri leri tikisiweke eka xivulwa lexi nga laha henhla.

- A Riengeteri ra mukhuva.
- B Riengeteri ra ndhawu
- C Riengeteri ra nkarhi
- D Ribumabumeri ra rifuwi. (1)

4.9 “Khomani mindzhwalo leyi ndzi nga ta famba na yona”, ku lerisa Manghezi eka vama kwavo.

Hlawula xivulwa lexi nga hundzuluxiwa kahle ku suka eka marito ya muvulavuri ku ya eka marito ya murunguri.

- A Manghezi u lerisile vama kwavo leswaku va khoma mindzhwalo leyi a nga ta famba na yona.
- B Manghezi u lerisile vama kwavo a ku va khoma mindzhwalo leswaku a ta famba na yona.
- C Manghezi u lerisa vama kwavo leswaku va khoma mindzhwalo leyi a lava ku famba na yona.
- D Manghezi a lerisa vama kwavo ku va va khoma mindzhwalo leswaku a ta famba na yona. (1)

4.10 ... yena a va sala hi le ndzhaku.

Hi xihhi xivulwa lexi nga na nhlamulo leyi tisaka ku hambana eka rito leri nga khwatihatiwa laha henhla?

- A Manghezi u ta sala hi le ndzhaku hi xikanyakanya loko bazi ri famba.
- B Tindzisana ta yena ti ta sala hi le ndzhaku hi milenge loko Manghezi a famba.
- C U ta sala hi le ndzhaku hi xipandzamananga loko Manghezi a famba.
- D Tatana u ta n'wi nyika sala ro nandziha loko Manghezi a fambile. (1)

4.11 ... ku ya khoma bazi leyi yi yaka eLemana (Ndzimana ya 1).

Nyika nhlamuselo leyi nga hoxekangiki ya xivulwa lexi nga laha henhla.

- A Ku khoma bazi.
- B Ku khandziya bazi.
- C Ku khoma bazi hi voko.
- D Ku khumba bazi. (1)

4.12 Nyika nkomiso wa rito 'dokodela'.

- A Doko
- B Dok
- C Dok-
- D Dok. (1)

4.13 Ri te ri ku viluu, Manghezi a va a ri endleleni.

Hi wihi ntirho wa mfungho lowu tirhisiweke exikarhi ka xivulwa lexi nga laha henhla.

- A ku kombisa xirhatana
- B ku kombisa hefemulo
- C ku kombisa rihlamari
- D ku kombisa riencisi (1)

4.14 U rhurile tindzisana ta yena nhundzu.

Boxa muxaka wa risivi leri nga khwatihatiwa eka xivulwa lexi nga laha henhla.

- A Risivintalo
- B Risivikomba
- C Risivinene
- D Rihlawuri (1)

4.15 Mihahamo yo lorha a siyiwile hi bazi hi ku xelwa na yona yi pfe yi ... vurhongo.

Hlawula rito leri peletiweke kahle ku hetisa xivulwa lexi nga laha henhla.

- A khatluta
- B khaluta
- C khatlurisisa
- D khavutla (1)

4.16 Hi xihhi xivulwa lexi nga eka nkarhi lowu taka?

- A Manghezi u khomisile tindzisana ta yena mindzhwalo.
- B Manghezi u ta khomisa tindzisana ta yena mindzhwalo.
- C Manghezi u khomisa tindzisana ta yena mindzhwalo.
- D Manghezi wa ha khomisa tindzisana ta yena mindzhwalo. (1)

- 4.17 Mulanguteri wa swichudeni u vurile leswaku va nga karhati swixambili.
Hlawula xivulwa lexi tsariweke kahle hi marito ya murunguri ku ya eka marito ya
muvulavuri. `
- A “Mi nga ha swi karhati swixambili” ku vula mulanguteri wa
swichudeni.
- B “Mi nga swi karhati swixambili”, ku vula mulanguteri wa swichudeni.
- C “Mi nga karhati swixambili”, ku vula mulanguteri wa swichudeni.
- D “Swixambili swi nga karhatiwi”, ku vula mulanguteri wa swichudeni. (1)
- 4.18 Tsavula xivulwa lexi kombisaka ririmi ro angarihela.
- A Swixambili hinkwaswo a swi nga yangi ekerekeni.
- B Manghezi a nga yangi ekerekeni.
- C Mulanguteri a yile ekerekeni.
- D Tindzisana a ti nga yangi ekerekeni. (1)
- 4.19 Hi yihi ndzimana leyi katsakanyaka xitshuriwa lexi nga laha henhla?
- A Ndzimana ya vumbirhi.
- B Ndzimana ya vunharhu.
- C Ndzimana ya vumune.
- D Ndzimana ya vuntlhanu. (1)
- 4.20 Hi yihi nhlamuselo ya rito ‘kholichi’?
- A Ndhawu leyi swichudeni swi dyondzelaka kona tidyondzo ta mitirho
yo hambanahambana endzhaku ko pasa Giredi ya 12.
- B Ndhawu leyi munhu a tirhaka kona na vatirhikulobye.
- C Ndhawu yo dyondzisa vanhu ku chayela swipandzamananga.
- D Ndhawu yo dyondzela eka yona tidyondzo ta Giredi ya 12. (1)

[20]

Makumu ya xikambelo

